

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ Α' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ
ΜΕΡΟΣ Α'

Το υλικό που αναρτήσαμε στην ιστοσελίδα του σχολείου μας για το μάθημα της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας είναι προϊόν συλλογικής προσπάθειας μεταξύ φιλολόγων του σχολείου μας και στοχεύει στη διευκόλυνση των μαθητών μας, την οικονομία χρόνου των εκπαιδευτικών και κυρίως την οικονομία χρήματος της σχολικής μονάδας.

Επισημαίνουμε ότι οι σημειώσεις προέκυψαν από το βιβλίο του καθηγητή, προσωπική εργασία, μελέτη σχολικών βοηθημάτων και χρήση συγκεκριμένων ιστοσελίδων, που έχουν δημιουργήσει εμπνευσμένοι συνάδελφοι, οι οποίοι μας εξέπληξαν ευχάριστα με την πρωτοτυπία τους και του ευχαριστούμε ιδιαίτερα. Το υλικό στο οποίο παραπέμπουμε στην αρχή προέρχεται από την επιμόρφωση καθηγητών στο πρόγραμμα «Νεοελληνική Λογοτεχνία και Ψηφιακές Τεχνολογίες» του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων και έχει στόχο να παρακινήσει τους μαθητές μας σε διαδικτυακή - και όχι μόνο - έρευνα.

Ευχόμαστε το εγχείρημα να βοηθήσει τους μαθητές μας, να τους εμφυσήσει την αγάπη για τη λογοτεχνία και να τους οδηγήσει σε νέες αναζητήσεις.

Για να βρεις προσωπογραφίες λογοτεχνών:

<https://images.google.com/>

<http://www.eie.gr/prosopographia/presentation-details.html>

<http://pandektis.ekt.gr/pandektis/handle/10442/14056> του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών, όπου μπορούμε να βρούμε πορτρέτα, σκίτσα και αυτόγραφα νεοελλήνων λογοτεχνών.

Για να ακούσεις απαγγελίες ποιημάτων από τους ίδιους τους λογοτέχνες ή από γνωστούς ηθοποιούς:

<http://www.snhell.gr/lections/writers.asp>

<http://www.snhell.gr/lections/writer.asp?id=60>

Για να ψάξεις στο ψηφιακό αρχείο της ΕΡΤ με ενδιαφέροντα ντοκιμαντέρ και αφιερώματα για νεοέλληνες λογοτέχνες:

Προτείνουμε τις εκπομπές:

Μονόγραμμα, Παρασκήνιο, Άξιον Εστί, Εποχές και Συγγραφείς, Εκπομπές που αγάπησα.

Επίσης τηλεοπτικές σειρές βασισμένες σε σημαντικά έργα της νεοελληνικής πεζογραφίας.

Εξαιρετικό παράδειγμα η «*Αστροφεγγιά*» βασισμένη στο έργο του Ι.Μ. Παναγιωτόπουλου

<http://www.hrpt-archives.gr/>

Για να παίξεις στο Θησαυρού Ελληνικής Γλώσσας, με παιχνίδια γύρω από τη νεοελληνική λογοτεχνία:

<http://www.potheg.gr/Games.aspx?lan=1>

Για να δεις ντοκιμαντέρ της Εκπαιδευτικής Τηλεόρασης για Έλληνες συγγραφείς και λογοτεχνικά έργα

<http://www.edutv.gr/deyterobathmia/videos/20-glwssa-logotexnia/>

Και για όσους βαριούνται να διαβάσουν.....

ηχογραφημένες αναγνώσεις βιβλίων 123 έλληνες και 141 μεταφρασμένους συγγραφείς. Πρόκειται για 509 βιβλία Ελλήνων και 668 βιβλία μεταφρασμένων συγγραφέων:

<http://www.isobitis.com/audiobooks.html>

Για να βρεις αποσπάσματα από ταινίες επικαίρων και οπτικοακουστικό υλικό από το Εθνικό οπτικοακουστικό αρχείο.

<http://mam.avarchive.gr/portal/digitalsearch.jsp>

Μπορείς βέβαια να ψάξεις στον δημοφιλέστερο ιστότοπο παγκοσμίως. Θα βρεις μελοποιήσεις, απαγγελίες, τηλεοπτικά αφιερώματα, ντοκιμαντέρ, συνεντεύξεις με συγγραφείς και άλλα.

<https://www.youtube.com/?gl=GR>

Ψάξε στο ψηφιοποιημένο αρχείο του Εθνικού Θεάτρου με βιντεοσκοπημένες παραστάσεις «δραματοποιημένης λογοτεχνίας».

<http://www.nt-archive.gr/works.aspx>

Ραδιοφωνικές και τηλεοπτικές Θεατρικές διασκευές στα:

<http://radio-theatre.blogspot.gr/>

<http://www.isobitis.com/theatro.html>

Επίσης μπορείς να δεις τα ή μήπως να να δεις σε μερικά χρόνια, αφού είναι για πιο απαιτητικούς;:

<http://www.blod.gr/default.aspx>

<https://www.youtube.com/user/sgtathens>

<http://www.lit.auth.gr/node/1195>

<http://www.lit.auth.gr/node/3091>

Τέλος, κατάλογος ψηφιακών δίσκων (CD, DVD και CD-rom) λογοτεχνικού ενδιαφέροντος, από τον Κόμβο του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας.

<http://www.greek-language.gr/greekLang/literature/guides/digital/bibliography.html>

Καιρός όμως να αφήσεις τον υπολογιστή!!!!

Υπάρχει και ο παραδοσιακός τρόπος να αγαπήσεις τη λογοτεχνία. Μπαίνεις σ' ένα βιβλιοπωλείο και διαλέγεις μερικά από τα παρακάτω βιβλία. Μάλλον θα επισκεφτείς το βιβλιοπωλείο πολλές φορές, γιατί... διαλέξαμε .....81 ΒΙΒΛΙΑ.....

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΓΙΑ ΤΗΝ Α΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

- 1) Ο μικρός πρίγκιπας -Αντουάν Ντε Σαιντ Εξυπερύ
- 2) Το ημερολόγιο της Άννας Φρανκ-Άννα Φρανκ
- 3) Η αυλή μας -Μαρία Ιορδανίδου
- 4) Σκληροί αγώνες για μικρή ζωή-Έλλη Αλεξίου
- 5) Η ιστορία του γάτου που έμαθε σ'ένα γλάρο να πετάει-Λουίς Σεπούλβεδα
- 6) Μαρκοβάλντο ή οι εποχές στην πόλη-Ίταλο Καλβίνο
- 7) Ένα παιδί με τρεις οικογένειες-Γρηγόριος Ξενόπουλος
- 8) Η αδελφούλα μου-Γρηγόριος Ξενόπουλος
- 9) Ο δάσκαλος με το βιολί και το αστέρι-Θέτη Χορτιάτη
- 10) Εννέα μαγικά παραμύθια-Όσκαρ Ουάιλντ
- 11) Το ψέμα-Ζωρζ Σαρή
- 12) Ο θησαυρός της Βαγίας-Ζωρζ Σαρή
- 13) Ε.Π.-Ζωρζ Σαρή

- 14) Νινέτ-Ζωρζ Σαρή
  - 15) Ο πόλεμος, η Μαρία και το αδέσποτο-Ζωρζ Σαρή
  - 16) Τα γενέθλια-Ζωρζ Σαρή
  - 17) Τα στενά παπούτσια-Ζωρζ Σαρή
  - 18) Το καπλάνι της βιτρίνας-Άλκη Ζέη
  - 19) Η Κωνσταντίνα και οι αράχνες της-Άλκη Ζέη
  - 20) Η τελευταία μαύρη γάτα-Ευγένιος Τριβιζάς
  - 21) Επικίνδυνα παιχνίδια-Λίτσα Ψαραύτη
  - 22) Η Εξομολόγηση-Αντώνης Δελώνης
  - 23) Η καλύβα του μπάρμπα Θωμά-Χάριετ Μπήτσερ Στόου
  - 24) Η πόλη των παιδιών-Αντρέας Σλύτερ
  - 25) Η φλογερή καρδιά του Ντάνκο-Μαξίμ Γκόρκι
  - 26) Ο ναυαγός του ίντερνετ-Ανν Σιλβέστρε
  - 27) Ο πρίγκιπας κι ο φτωχός-Μαρκ Τουέην
  - 28) Οι εννέα καίσαρες-Βασίλης Παπαθεοδώρου
  - 29) Όλα είναι σχετικά, όπως λέει ο Αινστάιν-Ζαν Ζακ Γκρεϊφ
  - 30) Όνειρα και γέλια-Ιωάννα Καρατζαφέρη
  - 31) Πόλη από λάσπη-Ντέμπορα Έλλις
  - 32) Τα γκρίζα χρόνια-Το ημερολόγιο της Αννούλας από 24-10-1940
έως 18-10-1944-Άννα Δειϊμέζη-Καλιότσου
  - 33) Το αγόρι με τη ριγέ πιτζάμα-Τζον Μπόιν
  - 34) Το κυνήγι του κρυμμένου θησαυρού-Γιάννης Ρεμόνδος
-

- 35) Το μαύρο άλογο-**Markus Sedgwick**
- 36) Το μυστήριο της γαλάζιας ακτής-**Λίνα Λυχνανά**
- 37) Ο ευτυχισμένος πρίγκιπας και άλλα παραμύθια-**Όσκαρ Ουάιλντ**
- 38) Ασπραδενή-**Ευγενία Φακίνου**
- 39) Στη διαπασών-**Βασίλης Παπαθεοδώρου**
- 40) Χνότα στο τζάμι-**Βασίλης Παπαθεοδώρου**
- 41) Η νεραϊδοφωνή-**Δημήτρης Φιλοκώστας**
- 42) Το κρυμμένο εργοστάσιο παιχνιδιών-**Βησσαρία Ζορμπά-Ραμοπούλου**
- 43) Οι δυο τους κι άλλοι δυο-**Μάνος Κοντολέων**
- 44) Τραγούδι για τρεις-**Λότη Πέτροβιτς-Ανδρουτσοπούλου**
- 45) Το γεφύρι της Ανατολής-**Ηρώ Παπαμόσχου**
- 46) Το αθάνατο νερό (Ένα παραμύθι-Μια χώρα)-**Μάρω Λοίζου**
- 47) Σινιάλα με καθρέφτες-**Έλσα Χίου**
- 48) Καλημέρα, Ελπίδα-**Αγγελική Βαρελλά**
- 49) Η χαμένη πόλη-**Μαρία Λυρατζή**
- 50) Η σπηλιά της γοργόνας-**Λίτσα Ψαραύτη**
- 51) Επιχείρηση Κούκος-**Γιάννης Ρεμόνδος**
- 52) Η μαύρη λίμνη-**Μελίνα Καρακώστα**
- 53) Το άδειο μπουκάλι-**Ειρήνη Μάρρα**
- 54) Ανάσες και ψίθυροι του δάσος-**Λίτσα Ψαραύτη**
- 55) Μου μαθαίνετε να χαμογελώ, σας παρακαλώ; **Ελένη Δικαίου**
- 56) Αχ αυτός ο Όμηρος! -**Γιάννης Ρεμόνδος**

- 57) Η Αλίκη στη χώρα των μαρμάρων-Άλκη Ζέη
- 58) Ο μεγάλος περίπατος του Πέτρου-Άλκη Ζέη
- 59) Η μωβ ομπρέλα-Άλκη Ζέη
- 60) Στη σκιά του πύργου-Ηρώ Παπαμόσχου
- 61) Χωρίς τη μαμά μου-Τζένη Θεοφανοπούλου
- 62) Η πύλη του χωροχρόνου-Νινέτα Βολουδάκη
- 63) Η κλέφτρα των βιβλίων-Μάρκος Ζούσακ
- 64) Μια μπαλάντα για τη Ρεβέκκα-Μαρούλα Κλιάφα
- 65) Η βαλίτσα της Χάνα-Karen Levine
- 66) Η μαρμαρένια κόρη κλαίει-Χρήστος Σκανδάλης
- 67) Τα παιδιά του γαλάζιου πλανήτη-Snaer Andri Magnason
- 68) Ο μικρός αδελφός-Λότη Πέτροβιτς Ανδρουτσοπούλου
- 69) Η καταραμένη βρύση-Έρικα Αθανασίου
- 70) Στα βήματα της Ιφιγένειας-Ηρώ Παπαμόσχου
- 71) Το ποτάμι ζήλεψε-Βούλα Μάστορη
- 72) Με οικογένεια-Έκτωρ Μαλό
- 73) Τα άλογα της πράσινης κοιλάδας-Λίνα Λυχναρά
- 74) Τα χέγια-Zωρζ Σαρή
- 75) Όταν ο ήλιος-Zωρζ Σαρή
- 76) Επιβίωση στην Ανταρκτική Ριάλιτι TV 2083- Andrea White
- 77) Κασσάνδρα, η μάντισσα της Τροίας-Λίτσα Ψαραύτη
- 78) Στο τσιμεντένιο δάσος-Λότη Πέτροβιτς Ανδρουτσοπούλου
-

79)Το διπλό ταξίδι-Λίτσα Ψαραύτη

80)Κάτω απ'την καρδιά της-Βούλα Μάστορη

81)Ζητείται μικρός-Λότη Πέτροβιτς Ανδρουτσοπούλου

Επειδή όμως πρέπει να κάνουμε και μάθημα χρησιμοποίησε το παρακάτω υλικό με
βάση τις οδηγίες των καθηγητών σου.

ΤΑ ΘΑΛΑΣΣΙΝΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

ΤΑ ΘΑΛΑΣΣΙΝΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ Γ. ΔΡΟΣΙΝΗ

ΣΧΟΛΙΑ

- **Θέμα**→εικόνες από την ελληνική θάλασσα και τον κόσμο της
- **Περιεχόμενο**→φυσιολατρικό

Ενότητες: Κάθε στροφή αποτελεί και μια ενότητα:

1η→Ο μπάτης, ο ήλιος και τα παιχνίδια των ψαριών στη θάλασσα

2η→Το παιχνίδι του δελφινιού πλάι στο καράβι

3η→Εικόνες από το πέταγμα των γλάρων

4η→Το ταξίδι των καραβιών

Ερμηνευτική προσέγγιση

Το ποίημα περιγράφει την ελληνική θάλασσα και τον κόσμο της με μία σειρά από εικόνες που παρουσιάζουν έντονη κινητικότητα.

1^η στροφή→Κυριαρχούν δύο θαλασσινά στοιχεία: το ελαφρό θαλασσινό αεράκι, ο μπάτης, που δροσίζει τα νερά, και τα ψάρια που παίζουν ξένοιαστα με τα κύματα, ενώ ο ήλιος καθρεφτίζεται στη θάλασσα.

2^η στροφή→Περιγράφεται το παιχνίδι ενός δελφινιού πλάι σ' ένα καράβι που ταξιδεύει. Το δελφίνι ευκίνητο και γρήγορο, μετά από μια σύντομη επίδειξη εξαφανίζεται περήφανο μέσα στους αφρούς της θάλασσας.

3^η στροφή→Παρουσιάζονται στιγμιότυπα από τη δραστηριότητα των γλάρων που

αναζητούν την τροφή τους, πετάνε ανάμεσα στα ξάρτια των πλοίων ή βουτάνε στα νερά.

4^η στροφή→ Τα καράβια που ταξιδεύουν στη Θάλασσα παρομοιάζονται με άσπρα πρόβατα που βόσκουν χαρούμενα στους κάμπους.

- **Τα γνωρίσματα της ελληνικής Θάλασσας:** παρουσιάζεται γαλήνια, φιλόξενη, δροσερή, ήρεμη, με ελαφρύ αεράκι και κυματισμό. Φιλική προς τα πλάσματά της που ζουν ξένοιαστα και απολαμβάνουν τις χαρές της. Τα καράβια αρμενίζουν με ασφάλεια, ενώ στα γαλάζια, ήσυχα νερά της καθρεφτίζεται ο ήλιος. Ο κόσμος της Θάλασσας απολαμβάνει αμέριμνα τις χαρές της ζωής, ενώ το ανθρώπινο στοιχείο συνυπάρχει ειρηνικά με τα θαλασσινά πλάσματα και συμμετέχει στη χαρά και αμεριμνησία τους. Η φύση, η ύπαιθρος, η Θάλασσα→πηγή ζωής, απόλαυσης και αρμονίας, απλότητα, αισιοδοξία, τρυφερότητα, γαλήνη. Προβάλλεται η ομορφιά του ελληνικού φυσικού τοπίου
- Στην 4^η στροφή συμπλέκονται **δύο κόσμοι**, ο κόσμος της Θάλασσας και ο κόσμος της στεριάς→η σύνδεσή τους γίνεται με μία παρομοίωση, όπου τα καράβια που ταξιδεύουν αμέριμνα παρομοιάζονται με πρόβατα που τριγυρίζουν χαρούμενα στους κάμπους→διαπλοκή θαλασσινής με ηπειρωτική φύση, αλιείας με κτηνοτροφία→ενότητα φυσιογνωμίας ελληνικού κόσμου, αρμονική συνύπαρξη Θάλασσας με κάμπο, ναυτικών με κτηνοτρόφους.

Σχήματα λόγου, στιχουργική, γλώσσα

Έντονη εικονοπλασία με πολλές μεταφορές, παρομοιώσεις και συχνή χρήση επιθέτων.

Το ποίημα αποτελείται από τέσσερις οκτάστιχες στροφές, το μέτρο είναι ιαμβικό με στίχους ιαμβικούς επτασύλλαβους και οκτασύλλαβους (ιαμβικό μέτρο: δύο συλλαβές, από τις οποίες τονίζεται η δεύτερη). Η ομοιοκαταληξία είναι πλεκτή (αβαβγδγδ ή 1^{ος}-3^{ος}, 2^{ος}-4^{ος}, 5^{ος}-7^{ος}, 6^{ος}-8^{ος}). Η γλώσσα είναι δημοτική με πολλά σύνθετα επίθετα και υποκοριστικά.

ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

Οδυσσέας Ελύτης

Ο γλάρος

Στο κύμα πάει να κοιμηθεί
δεν έχει τι να φοβηθεί
Μήνας μπαίνει μήνας βγαίνει
γλάρος είναι και πηγαίνει

Από πόλεμο δεν ξέρει
ούτε τι θα πει μαχαίρι
Ο Θεός του 'δωκε φύκια
και χρωματιστά χαλίκια

Αχ αλί κι αλίμονό μας
μες στον κόσμο το δικό μας
Δε μυρίζουνε τα φύκια
δε γυαλίζουν τα χαλίκια

Χίλιοι δυο παραφυλάνε
σε κοιτάν και δε μιλάνε
Είσαι σήμερα **μονάρχης**
κι **ώσαμ'** αύριο δεν υπάρχουν

Δραστηριότητες

1. Πώς περνάει ο γλάρος τη ζωή του; Βρες τις φράσεις του ποιήματος που μιλούν γι' αυτό.
2. Νομίζεις πως η ζωή του γλάρου μοιάζει με τη ζωή των ανθρώπων;
3. Στις δύο τελευταίες στροφές ο Οδ. Ελύτης μάς περιγράφει με ζωντανές εικόνες την κοινωνία, τον κόσμο, όπου ένας άνθρωπος τη μια μέρα είναι παντοδύναμος και την άλλη χάνει τα πάντα. Συζήτησε με τους συμμαθητές σου το θέμα στην τάξη.

Οδυσσέας Ελύτης

Ο ήλιος ο ηλιάτορας

ΑΦΗΓΗΤΗΣ

Ο ήλιος ο ηλιάτορας

ο πετροπαιχνιδιάτορας

από την άκρη των ακρώ

κατηφοράει στο Ταίναρο

Φωτιά 'ναι το πιγούνι του

χρυσάφι το πιρούνι του

Ο ΗΛΙΟΣ

Ε σεις στεριές και θάλασσες

τ' αμπέλια κι οι χρυσές ελιές

ακούτε τα **χαμπέρια*** μου

μέσα στα μεσημέρια μου

«Σ' όλους τους τόπους κι αν γυρνώ

μόνον ετούτον αγαπώ!»

ΑΝΕΜΟΙ

Άκου κι εμάς που μόλις εγυρίσαμε

νησιά και πολιτείες που γνωρίσαμε

Οδυσσέα Ελύτη, *Η Παναγιά τα πέλαγα* (κολάζ)

Κρήτη και Μυτιλήνη Σάμο κι Ικαριά

Νάξο και Σαντορίνη Ρόδο Κέρκυρα

Σπίτια μεγάλα κι άσπρα σπίτια **βουερά***

πάνω στη μαύρη πέτρα πάνω στα νερά

Ξάνθη Θεσσαλονίκη Βέροια Καστοριά

Γιάννενα Μεσολόγγι Σπάρτη και Μυστρά

Καμπαναριά και στέγες μες στη συννεφιά

κι όλα μαζί μια λύπη και μιαν ομορφιά

* τα **χαμπέρια** (το χαμπέρι): οι ειδήσεις * **βουερά** (βουερός): γεμάτα θόρυβο, γεμάτα ζωή

Ερωτήσεις - Δραστηριότητες:

1. Ποιες εικόνες του ελληνικού τοπίου παρουσιάζονται στο ποίημα;
2. Διαλέξτε μια εικόνα του ποιήματος και αποδώστε την με την τεχνική του κολάζ.

Αναζήτησε στο διαδίκτυο:

ΤΑ ΘΑΛΑΣΣΙΝΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ: <https://www.youtube.com/watch?v=50iVRPkZwsE>

ΜΟΥΣΙΚΗ ΜΑΝΟΥ ΧΑΤΖΙΔΑΚΗ ΜΕ ΘΑΛΑΣΣΙΝΑ ΤΟΠΙΑ

<https://www.youtube.com/watch?v=j8HfQ1LIX40>

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ ΝΙΚΟΣ ΚΑΒΒΑΔΙΑΣ

-ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΜΑΘΗΤΩΝ: <https://sites.google.com/site/logotechnoume/ergasies-mathiton>

- ΦΑΤΑ ΜΟΡΓΑΝΑ: https://www.youtube.com/watch?v=hh0_ucfQJvU

Ο ΣΤΑΥΡΟΣ ΤΟΥ ΝΟΤΟΥ: <https://www.youtube.com/watch?v=zveemnKDo6w>

ΓΡΑΜΜΕΣ ΤΩΝ ΟΡΙΖΟΝΤΩΝ: <https://www.youtube.com/watch?v=ZRVP3-vdxq8>

ΞΕΜΠΑΡΓΚΟΙ: <https://www.youtube.com/watch?v=Jnj!9E39Kxo>

Ακούστε και άλλα μελοποιημένα έργα του ποιητή της Θάλασσας Νίκου Καββαδία

ΕΡΩΤΗΣΗ: Να συγκρίνετε το ποίημα με το ποίημα του βιβλίου σας «*Τα Θαλασσινά τραγούδια*»

Γιάννης Ρίτσος, «Παιχνίδια τ' ουρανού και του νερού»

“Η αλυσιδίτσα στο λαιμό σου,
τ' αστράκι της αυγής στα φύλλα,
σκοινιά, καράβια και φανάρια,
γλάροι, καθρέφτες και καρποί-
τα κατάρτια μπουμπουκιάσανε.
Όμορφη, Θε μου, που 'ναι η πλάση,
μύρια ποτήρια του νερού
φρεσκοπλυμένα, σκουπισμένα
στο περιγιάλι αστράφτουνε.
Απ' όλα πίνω το γαλάζιο,
κι ακόμη, γιε μου, να μεθύσω.”
“Στα μεγάλα κόσκινα του καλοκαιριού,
κοκκινίζεις του ήλιου το κριθάρι,
το φλουρί, το κεχριμπάρι
παίζει στο λαιμό σου,
παίζει στα δυο σου χέρια
και στο κούτελό σου.
Κι όλο κοσκινίζεις

και ψωμί δε φτιάχνεις.

Πώς χορταίνει κι αυγαταίνεις;

Πώς χορταίνουνε τα δέντρα σου

και τα πρόβατά σου;

Κι ο γιαλός, ο αστραφτερός

σα γαλάζιος σκύλος

κάθεται στα πισινά του

και σαλεύει την ουρά του.

και του ρίχνεις μια ματιά

στα πεταχτά

και χορταίνει, - πώς χορταίνει

τέτοιος σκύλος;

Μες στον κάμπο η κόκκινη εκκλησιά

και στη ράχη ο άσπρος μύλος.

Και προτού το δείλι γείρει

έφτιαξες τον ήλιο όλο μελοπίτες

και κουλούρες του χορού

για τους κυνηγούς και τ' άτια του νερού

για της Άγιας Πελαγίας το πανηγύρι."

ΜΑΝΙΤΑΡΙΑ ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ

ΙΤΑΛΟ ΚΑΛΒΙΝΟ

ΣΧΟΛΙΑ

Βασικές ιδέες

- Προβλήματα της διαβίωσης στα αστικά κέντρα, στέρηση της φυσικής ζωής, κίνδυνοι από τη μόλυνση του περιβάλλοντος
- Ζωή στην πόλη και ανθρώπινες σχέσεις: απομόνωση, επιφύλαξη, καχυποψία, ανταγωνισμός
- Ο ρόλος της φύσης στη ζωή του ανθρώπου→υγεία, χαρά, ποιότητα ζωής

Δομή-Ενότητες

1^η→ Μια μέρα...της ύπαρξής του→ **Η αδιαφορία και απέχθεια του Μαρκοβάλντο για τη ζωή στην πόλη και η νοσταλγία του για τη φύση**

Σε μια ιταλική πόλη φυτρώνουν μανιτάρια, αλλά ο μόνος που τα προσέχει είναι ο Μαρκοβάλντο, ο οποίος απεχθάνεται τον τεχνικό πολιτισμό της πόλης, ενώ αντίθετα νοσταλγεί τη φύση.

2^η→ Έτσι ένα πρωί...κουβέντα→ **Η ανακάλυψη των μανιταριών και η αντίδραση του Μαρκοβάλντο**

Ο Μαρκοβάλντο ενθουσιάζεται με την ανακάλυψη των μανιταριών και αγωνιά για τη διαφύλαξη και την ανάπτυξή τους. Αποκαλύπτει την ύπαρξή τους στη φτωχή οικογένειά του και αναπτύσσει τάσεις ιδιοκτησίας απέναντί τους.

3^η→ Το άλλο πρωί...μεγαλώσουν→ **Η ανακάλυψη των μανιταριών από τον Αμάντιτζι**

Ο Μαρκοβάλντο ανησυχεί όταν βλέπει ότι την ύπαρξη των μανιταριών γνωρίζει και ο Αμάντιτζι, ο οδοκαθαριστής τον οποίο θεωρεί κίνδυνο για την ύπαρξη των μανιταριών.

4^η→ Τη νύχτα...σπίτι του→ **Το μάζεμα των μανιταριών**

Όταν ο Μαρκοβάλντο και η οικογένειά του πηγαίνουν να μαζέψουν τα μανιτάρια, συναντούν πολλούς ανθρώπους να κάνουν το ίδιο. Τα συναισθήματά του είναι ανάμεικτα. Επικρατεί η ικανοποίηση και είναι όλοι ευχαριστημένοι.

5^η→Ωστόσο... τον άλλο→ **Η ομαδική δηλητηρίαση**

Τα μανιτάρια που είχαν μεγαλώσει στις πόλεις ήταν ακατάλληλα για φαγητό και έτσι όλοι πήγαν στο νοσοκομείο από τροφική δηλητηρίαση.

Ερμηνευτική προσέγγιση

- Ο Μαρκοβάλντο νοσταλγεί τη ζωή στη φύση, προβληματίζεται για τη ζωή στην πόλη συνειδητοποιώντας την αθλιότητα και απαξίωσή της→κυριαρχία τεχνολογίας, τα λουλούδια, το πράσινο και η ηρεμία→σπάνιο θέαμα. Αρρωστημένα υπολείμματα και ίχνη από φυσικό περιβάλλον
- Κανείς δεν πρόσεξε τα μανιτάρια εκτός από τον Μαρκοβάλντο→οι άνθρωποι στις πόλεις έχουν απομακρυνθεί από τη φύση, είναι απασχολημένοι με τις δουλειές τους και το βιομηχανοποιημένο τρόπο ζωής ώστε δεν έχουν τη διάθεση, την παρατηρητικότητα ή το χρόνο να σταθούν και να δουν ένα σημάδι ζωής, λίγη φύση.
- Θαυμασμός και έκπληξη για τα μανιτάρια→τόσο πολύ έχει επικρατήσει το τσιμέντο και η ακαλαισθησία των κτηρίων στις μεγαλουπόλεις, ώστε η εμφάνιση ακόμα και λίγων μανιταριών μέσα στην πόλη μοιάζει με μικρό θαύμα. Φωτίζεται η ψυχή του Μαρκοβάλντο μόλις βλέπει τα μανιτάρια, ξεχνά και αδιαφορεί για τα καθημερινά προβλήματα, οι έγνοιες για τη δουλειά, για τα επιδόματα διατροφής ξεχνιούνται και μοιάζουν ασήμαντα μπροστά στην ευτυχία και χαρά από την ξαφνική εμφάνιση των μανιταριών→αγάπη για τη φύση, δυσφορία για τη ζωή στην πόλη, ευεργετική επίδραση ζωής στη φύση για την ψυχολογία και διάθεση του ανθρώπου. Ακόμα κι ένα μικρό ίχνος φυσικής ζωής μπορεί να δώσει χαρά, φως και χρώμα σε μια σκοτεινή και άχαρη ζωή.
- Στη συνέχεια η χαρά του Μαρκοβάλντο μετατρέπεται σε φόβο και ανησυχία μήπως δουν κι άλλοι τα μανιτάρια→ανταγωνιστικό και ατομικιστικό πνεύμα που κυριαρχεί στη ζωή στις πόλεις. Οι άνθρωποι ενδιαφέρονται μόνο για τον εαυτό τους, δεν θέλουν να μοιράζονται τίποτα με άλλους. Ανησυχία Μαρκοβάλντο για τα μανιτάρια→μανία ανθρώπου να κατέχει τα υλικά αγαθά για τον εαυτό του, μανία ιδιοκτησίας και εγωιστική διάθεση.
- Αλλαγή στάσης Μαρκοβάλντο→ με γενναιοδωρία προσκαλεί όλο τον κόσμο να έρθει και να μαζέψει μανιτάρια→είτε κατάλαβε ότι ο Αμάντιτζι θα φώναζε κι άλλους, οπότε, αφού τα μανιτάρια δε θα μπορούσε να τα κρατήσει μόνο αυτός, καλό θα ήταν να δείξει τουλάχιστον ότι από μόνος του τα προσέφερε στους άλλους, είτε ο

Μαρκοβάλντο δεν έχει αλλοτριωθεί ολοκληρωτικά (αλλοτρίωση=αποξένωση από τον εαυτό μας, ταύτισή μας με υλική πραγματικότητα και απόλυτη εξάρτηση από αυτή) και διατηρεί μέσα του τα στοιχεία των ανθρώπων της υπαίθρου (φιλικότητα, αγάπη) κι έτσι δείχνει διάθεση να μοιραστεί.

- Επιθυμία ανθρώπων που ζουν πολύ κοντά αλλά αποξενωμένοι στις πόλεις να ξαναγυρίσουν σε πιο παραδοσιακό τρόπο ζωής, να ξαναέρθουν σε επαφή μεταξύ τους. Όμως κάτι τέτοιο δεν πραγματοποιείται→δυστυχώς οι άνθρωποι έχουν μπει σ'ένα μοναχικό δρόμο έστω κι αν βρίσκονται τόσο κοντά ο ένας στον άλλο.
- Το διήγημα κλείνει με ανάλαφρο και κωμικό τρόπο→ δηλητηρίαση→μέσα στην πόλη, μακριά από τη φύση, δημιουργείται ελπίδα, όμως γρήγορα η ελπίδα αυτή διαψεύδεται. Αν ο άνθρωπος ζει απομακρυσμένος από τη φύση, θα ζει σε μια μουντή και άχαρη πραγματικότητα. Ίσως κάποια στιγμή βλέπει ένα ελπιδοφόρο μήνυμα, αλλά δυστυχώς γρήγορα αυτή η ελπίδα σβήνει και μεταμορφώνεται πάλι σε απογοήτευση.

Χαρακτήρας και συναισθήματα Μαρκοβάλντο

Ανήκει στα φτωχά στρώματα της κοινωνίας, χαμηλού οικονομικού και κοινωνικού επιπέδου. Καχύποπτος, συμφεροντολόγος, αφελής, αρχικά ατομικιστής, όμως στη συνέχεια υπερνικά ο αλτρουισμός (=αγάπη για τους συνανθρώπους και ανιδιοτελής φροντίδα γι'αυτούς) και η ανταγωνιστική και εγωιστική διάθεση καταπνίγονται. Νιώθει έκπληξη και χαρά όταν ανακαλύπτει τα μανιτάρια και ενθουσιασμό. Στη συνέχεια είναι καχύποπτος, ανταγωνιστικός, εχθρικός, νιώθει θυμό όταν βλέπει ότι οι άλλοι θα γευτούν τα μανιτάρια και μια ψεύτικη γενναιοδωρία όταν δε μπορεί να κάνει αλλιώς. Όταν διαψεύδονται οι ελπίδες του εκδηλώνει το θυμό και την οργή του αγριοκοιτάζοντας τον Αμάντιτζι. Γενικά, οι συνθήκες ζωής στις πόλεις και η απομάκρυνση από το φυσικό περιβάλλον οδηγούν τους ανθρώπους στη μοναξιά

και στην κοινωνική απομόνωση και ευνοούν την ανάπτυξη ανταγωνισμού και την καλλιέργεια ατομικιστικού και εγωιστικού πνεύματος.

Αφηγηματικές τεχνικές

Ο αφηγητής δε συμμετέχει καθόλου στην ιστορία (ετεροδιηγητικός), είναι παντογνώστης και αφηγείται σε γ' πρόσωπο. Η αφήγηση των γεγονότων γίνεται με τη χρονική σειρά που συνέβησαν, δηλαδή είναι γραμμική.

Οι εκφραστικοί τρόποι που ακολουθούνται είναι η αφήγηση με ενδιάμεσες μικρές περιγραφές, π.χ. του περιβάλλοντος της πόλης, τωνμανιταριών, του Αμάντιτζι. Υπάρχει και ο διάλογος των ηρώων που δίνει ζωντάνια, αμεσότητα, παραστατικότητα στο κείμενο.

Εκφραστικά μέσα (σχήματα λόγου)

Υπάρχουν πολλές εικόνες, μεταφορές, ασύνδετα σχήματα, αλλά και παρομοιώσεις και λίγα επίθετα.

Η **γλώσσα** είναι απλή δημοτική, καθημερινή

Το **ύφος** είναι απλό, ζωντανό και χιουμοριστικό στο τέλος.

ΤΑΙΝΙΑ ΠΟΥ ΔΗΜΙΟΥΡΓΗΣΑΝ ΜΑΘΗΤΕΣ:

<https://www.youtube.com/watch?v=ML9xYZ5gOV0>

ΑΣΤΕΙΟ ΒΙΝΤΕΑΚΙ:

<http://stella-stellae-stella.blogspot.gr/2013/09/peri-pollution.html>

ΥΛΙΚΟ:

http://alexgger.blogspot.gr/2012/12/blog-post_11.html

<http://www.slideshare.net/filolak/ss-13084920>

Ως Παράλληλο κείμενο προτείνεται το κείμενο του σχολικού βιβλίου:

«Η ζωή στη Σύμη» της Ευγενείας Φακίνου

Η ΖΩΗ ΣΤΗ ΣΥΜΗ ΕΥΓΕΝΙΑΣ ΦΑΚΙΝΟΥ

ΣΧΟΛΙΑ

- **Θέμα**→ Μια εικόνα από την παραδοσιακή ζωή στη Σύμη, όπως αυτή είναι αποτυπωμένη στη μνήμη της ηρωίδας. Σύγκριση της ζωής στην Αθήνα (πολυκατοικίες, ασανσέρ, σούπερ μάρκετ, περιορισμός των παιδιών) με τη ζωή στη Σύμη (παραδοσιακή κοινωνία, πιο χαλαροί ρυθμοί ζωής, πιο ανθρώπινες σχέσεις, ελευθερία των παιδιών).
- **Θεματικά κέντρα**→1. Η ζωή στα μικρά νησιά και οι ανάγκες τους, 2. Νησιώτικη αρχιτεκτονική, 3. Οι ανθρώπινες σχέσεις και η συλλογική ζωή, 4. Παιδικά παιχνίδια και ελεύθερος χρόνος στις παραδοσιακές κοινωνίες.
- **Δομή-ενότητες**→1^η: « Στη Σύμη...χυλοπίτες»→Οι ασχολίες των γυναικών στο σπίτι, 2^η: « Εμείς, τα παιδιά...καθώς δουλεύανε»→ Τα παιχνίδια των μικρών κοριτσιών, 3^η: « Σ' εμάς, στη Σύμη...σαπουνόνερα έξω»→Η περιγραφή και η λειτουργικότητα της παραδοσιακής νησιωτικής κουζίνας, 4^η: «Κάτω απ' το παράθυρο...κουρελούδες»→ Η εξασφάλιση και η χρήση του νερού στη Σύμη

Ερμηνευτική προσέγγιση

- **Η ομαδικότητα στις δουλειές και στα παιχνίδια**→Στην καθημερινή ζωή των κατοίκων της Σύμης, ιδιαίτερα των γυναικών, κυριαρχεί η ομαδικότητα: *α. συλλογικές εργασίες των γυναικών*→εκτός από τις καθημερινές δουλειές του νοικοκυριού, έκαναν μόνες τους κάποιες άλλες δουλειές μέσα στο σπίτι. Πολλές φορές όμως έκαναν δουλειές ομαδικές, συγκεντρώνονταν πότε στο ένα και πότε στο άλλο σπίτι και αλληλοβοηθιούνταν κάνοντας δουλειές αγροτικές ή της κουζίνας: καθάριζαν τα αμύγδαλα και τα όσπρια από το κέλυφός τους, ετοίμαζαν κουλουράκια, άνοιγαν χυλοπίτες. *β. παιχνίδια των μικρών κοριτσιών*→η ομαδικότητα των σχέσεων των ανθρώπων της Σύμης παρατηρείται και στα παιχνίδια. Στο απόσπασμα αναφέρονται τα ομαδικά παιχνίδια των μικρών κοριτσιών της Σύμης, τα οποία κατατάσσονται σε δύο κατηγορίες ανάλογα με τις καιρικές συνθήκες. Αν δηλαδή ο καιρός ήταν καλός, οι μικρές φίλες έπαιζαν στην αυλή το *κουτσό* ή *τ' αγάλματα* ή *τις κυρίες*, ενώ αν είχε κακοκαιρία, ανέβαιναν στον «αποκρέβατο» της κουζίνας και έπαιζαν *μαμά και παιδιά* ή *σχολείο*.
- **Συνήθειες και αντιλήψεις των κατοίκων της Σύμης**→ Οι μεγάλοι χρησιμοποιούσαν κάποια φόβητρα για να καθίσουν φρόνιμα τα παιδιά. Επίσης δεν υπάρχουν εστίες θέρμανσης, το χειμώνα λόγω του ήπιο κλίματος χρησιμοποιούνται κάποια αφεψήματα, όπως το φασκόμηλο, για την περιστασιακή αντιμετώπιση του λίγου κρύου(το τζάκι δε χρησιμοποιείται με τον τρόπο που χρησιμοποιείται σε άλλες περιοχές). Υπάρχει η δοξασία ότι το άναμμα του τζακιού έχει τη μαγική και υπερφυσική ιδιότητα να διώχνει το κακό από την οικογένεια. Επιπλέον,

υπάρχει η δοξασία για τους καλικάντζαρους, που εμφανίζονται στη γη τις μέρες των Χριστουγέννων. Ακόμη, καλλιεργούνται στα σπίτια καλλωπιστικά φυτά και σε κάθε σπίτι συγκεντρώνουν το χειμώνα βρόχινο νερό σε ειδική στέρνα και το χρησιμοποιούν όλο το χρόνο με πολλή φειδώ λόγω λειψυδρίας.

- **Σύγκριση της ζωής στην Αθήνα με τη ζωή στη Σύμη**→ Το απόσπασμα κινείται σε δύο επίπεδα:

α. Η ζωή στην Αθήνα (αστικό κέντρο) όπου η Αστραδενή αποκτά εντελώς διαφορετικά βιώματα από αυτά που είχε ζήσει στη Σύμη. Γνωρίζει για πρώτη φορά το ασανσέρ, τους φωταγωγούς των πολυκατοικιών, το σούπερ μάρκετ, τη στενότητα του χώρου στις κουζίνες των πολυκατοικιών, τα στενά παράθυρα, το πόσο περιορισμένα παίζουν τα παιδιά της πόλης, την έλλειψη μέτρου και σεβασμού προς τους φυσικούς πόρους (π.χ. σπατάλη νερού), τη γεύση «σα φάρμακο» του νερού από το χλώριο, τη μοναξιά του παιχνιδιού μέσα στην πολυκατοικία, την προβολή της ατομικότητας σε κάθε εκδήλωση της ζωής, την έλλειψη φίλων.

β. Η ζωή στη Σύμη (παραδοσιακή κοινωνία) την οποία η Αστραδενή θεωρεί ανώτερη και την αναπολεί με νοσταλγία. Κύρια χαρακτηριστικά της η ελευθερία των παιδιών να παίζουν έξω, το συντροφικό-ομαδικό παιχνίδι των κοριτσιών, η ομαδικότητα και η αλληλοβοήθεια στην εργασία των γυναικών, η λειτουργική αξιοποίηση και η εργονομία των εσωτερικών χώρων και κυρίως της κουζίνας, τα παράθυρα με τα φαρδιά περβάζια που χρησιμεύουν ως αποθηκευτικός χώρος, η σοφή αντιμετώπιση της έλλειψης νερού με τη συλλογή του βρόχινου νερού σε στέρνες, η οικονομία και ο σεβασμός προς τους φυσικούς πόρους (σαπουνόνερο ως λίπασμα), η απόλαυση του φυσικού πόσιμου νερού.

- **Οι σχέσεις των ανθρώπων στη νησιωτική κοινωνία**→ Στη μικρή κοινωνία της Σύμης οι σχέσεις των ανθρώπων είναι στενές, φιλικές, ανθρώπινες και η επαφή καθημερινή. Υπάρχει επικοινωνία, συντροφικότητα, αλληλοβοήθεια. Κυριαρχεί η συλλογικότητα και το ομαδικό πνεύμα. Τα παιδιά απασχολούνται με ομαδικά παιχνίδια και οι γυναίκες ασχολούνται με τις δουλειές τους βοηθώντας η μία την άλλη. Οι χαλαροί ρυθμοί της καθημερινότητας, η ηρεμία, η απλότητα, το φυσικό περιβάλλον έχουν ως αποτέλεσμα την καλύτερη ποιότητα ζωής.
- **Γλώσσα-ύφος**→ Απλή δημοτική, με λέξεις και φράσεις της προφορικής ομιλίας και με αρκετές λαϊκές φράσεις και ιδιωτισμούς από την τοπική διάλεκτο της Σύμης (κουρελουδες, νταντέλα, ξεσποριάσουν, αποκρέβατο, πρεβάζι, κατιφέδες, θρεφτάρια, κουμάντο). Επίσης, εντύπωση προκαλούν τα ασυνήθιστα ονόματα που χρησιμοποιούνται στα Δωδεκάνησα (Αλεμίνα, Ζωπιάκι, Αστραδενή). Ο λόγος είναι μικροπερίοδος, με μικρές, κοφτές, παρατακτικά συνδεδεμένες προτάσεις. Το ύφος είναι απλό, λιτό, άμεσο, βιωματικό, αφού περιέχει τις εμπειρίες και τα βιώματα της ηρωίδας. Επίσης, είναι ζωντανό και παραστατικό, καθώς χάρη στην πρωτοπρόσωπη αφήγηση ζωντανεύουν εικόνες από τη ζωή στη Σύμη. Επιπλέον έχει έντονα νοσταλγική διάθεση και συναισθηματική φόρτιση.

- **Αφηγηματικά στοιχεία**→ Ο αφηγητής (η μικρή Ασπραδενή) είναι δραματοποιημένος (ομοδιηγητικός) συμμετέχοντας στα δρώμενα. Είναι το πρωταγωνιστικό πρόσωπο του έργου και αφηγείται σε α' γραμματικό πρόσωπο. Με αυτή την πρωτοπρόσωπη αφήγηση παρουσιάζονται τα γεγονότα ζωντανά και ως βιωμένες εμπειρίες του αφηγητή.
- **Δύο τοπικά και χρονικά επίπεδα της αφήγησης:**

- 1) Με τη μορφή νοσταλγικών αναμνήσεων παρουσιάζεται η **παραδοσιακή ζωή** στα σπίτια της Σύμης, όπως τη βίωνε πριν από λίγα χρόνια η μικρή Ασπραδενή. Η νοσταλγική αναπόληση της ηρωίδας αρχίζει από τις ομαδικές ασχολίες των γυναικών μέσα στα σπίτια και από τα παιχνίδια των μικρών κοριτσιών, τα οποία παίζονταν στην αυλή. Αν όμως δεν είχε καλό καιρό, τα κορίτσια έπαιζαν άλλα παιχνίδια στην κουζίνα. Έτσι, συνειρμικά η αναπόληση μεταβαίνει στο μεγάλο αυτό δωμάτιο του νησιώτικου σπιτιού, σε όσα υπήρχαν μέσα σ' αυτό, στις ασχολίες των ανθρώπων σ' αυτό και γενικά σε σκηνές από την καθημερινή ζωή των ενοίκων μέσα στο χώρο της κουζίνας, που ήταν ο κύριος χώρος του σπιτιού. Με αφορμή τον απλό νεροχύτη της κουζίνας ο συνειρμός μεταβαίνει στο νερό που έτρεχε από αυτόν και πότιζε τα φυτά που βρίσκονταν έξω από την κουζίνα, για να καταλήξει η νοσταλγική αναπόληση στη στέρνα του σπιτιού, όπου συγκεντρώνεται το βρόχινο νερό, το οποίο είναι το μοναδικό για κάθε χρήση στο νοικοκυριό.
- 2) Το δεύτερο επίπεδο αναφέρεται στη **ζωή στην Αθήνα** με τη μορφή μικρών παρεμβολών και συγκρίσεων: οι μεγάλες κουζίνες της Σύμης συγκρίνονται με τις πολύ μικρές της Αθήνας, το ίδιο και τα παράθυρα των σπιτιών. Τέλος, το λιγοστό, πολύτιμο και εξαιρετικής ποιότητας νερό του νησιού συγκρίνεται με το άφθονο νερό των Αθηναίων, το οποίο όμως μυρίζει άσχημα και το ξοδεύουν σπάταλα. Με αυτήν την τεχνική των δύο αφηγηματικών επιπέδων δίνεται η προσπάθεια της αφηγήτριας να παρουσιάσει όχι μόνο τις νοσταλγικές της αναμνήσεις, αλλά και την καλύτερη ποιότητα ζωής που βίωνε στο μικρό νησί της-πέρα από την θεματική ποικιλία που αποκτά η αφήγηση.

Επιπλέον, χρησιμοποιείται **δραματικός ενεστώτας** περίπου από τα μισά της δεύτερης παραγράφου: από το ρήμα «έχει» ως το τέλος του αποσπάσματος όλα τα ρήματα βρίσκονται στο χρόνο αυτό→ **ζωντάνια** αφήγησης, δίνεται η εντύπωση ότι η αφηγήτρια ζει τις καταστάσεις και τα γεγονότα τη στιγμή που τα αφηγείται.

1. Να βρείτε πληροφορίες για τη ζωή και το έργο της Ευγενίας Φακίνου.
2. Αναζητήστε στην wikipedia και συγκεντρώστε πληροφορίες για τη ζωή στη Σύμη, τα ήθη και τα έθιμά της (σε δύο παραγράφους).

ΤΟ ΠΙΟ ΓΛΥΚΟ ΨΩΜΙ (ΛΑΪΚΟ ΠΑΡΑΜΥΘΙ)

ΣΧΟΛΙΑ

- Το παραμύθι είναι έντεχνη λαϊκή αφήγηση σε προφορικό λόγο με φανταστικό περιεχόμενο, που έχει σκοπό να ψυχαγωγήσει, να συγκινήσει, να διδάξει. Είδη παραμυθιού: 1. μυθικά-εξωτικά, 2. διηγηματικά, 3. θρησκευτικά, 4. σατιρικά, 5. διδακτικά.
- **Χαρακτηριστικά παραμυθιού:**
  - Ο αφηγητής απευθύνεται σε ακροατήριο και αυτό φαίνεται από την προφορικότητα του λόγου και κυρίως από την προσφώνηση «παιδί μου», από τη φράση «να μην τα πολυλογούμε» και από την ευχή «να τρώαμε κι εμείς έτσι!».
  - Στόχος του παραμυθιού είναι να διδάξει, αλλά και να συγκινήσει.
  - Το περιεχόμενο συνδέεται με τη ζωή και τις ασχολίες των ανθρώπων.
  - Η αρχή της αφήγησης είναι η σταθερή λέξη «Κάποτε» (άλλα παραμύθια, τα πιο πολλά, αρχίζουν με τη φράση «Μια φορά κι έναν καιρό»).
  - Ο χρόνος κατά τον οποίο διαδραματίζονται τα γεγονότα είναι αόριστος, το ίδιο και ο χώρος.
  - Τα πρόσωπα είναι ανώνυμα.
  - Ο αριθμός τρία παίζει σημαντικό ρόλο στην εξέλιξη της αφήγησης.
  - Η αντίθεση δύο κόσμων είναι συχνή στα παραμύθια.
  - Έχει αίσιο τέλος.

Θεματικά κέντρα

- Η «δυστυχία» της απραξίας→ ο βασιλιάς τα είχε όλα, δε χρειαζόταν να προσπαθήσει για τίποτε· κι όμως αυτό το γεγονός τον έκανε δυστυχισμένο. Η δυστυχία στο παραμύθι εκφράζεται αλληγορικά ως ανορεξία.
- Η σοφία και η εσωτερική γαλήνη του βιοπαλαιστή. Ο εργάτης της γης αντλεί ικανοποίηση μέσα από τη δουλειά και την απλότητα.
- Το ψωμί ως προϊόν και ως αμοιβή του ανθρώπινου μόχθου.

Θέμα

Θέμα του παραμυθιού είναι η αξία της εργασίας και το περιεχόμενό του είναι διδακτικό.

Ενότητες

- ✓ 1^η→ «Κάποτε...λέει ο λόγος»→ Η ανορεξία του βασιλιά, η δυστυχία της απραξίας και οι άκαρπες προσπάθειες των γιατρών να θεραπεύσουν την αρρώστια του
- ✓ 2^η→ «Όπου...θα γιατρευτείς»→ Η συμβουλή του γέροντα
- ✓ 3^η→ «Από την ίδια μέρα...και περίμενε»→ Η λανθασμένη εφαρμογή της συμβουλής
- ✓ 4^η→ «Άκουσε...κείνος»→ Η δοκιμασία του βασιλιά
- ✓ 5^η→ «Σε λίγο.....κι εμείς έτσι»→ Η θεραπεία του βασιλιά

Ερμηνευτική προσέγγιση

- Η προφορικότητα της αφήγησης, η απλότητα του μύθου, η εκφραστική λιτότητα, η ανθρωπιστική διάθεση κάνουν το παραμύθι και γενικά το ελληνικό λαϊκό αφήγημα ένα γραφικό καθρέφτισμα της κοινωνικής ζωής του τόπου.
- Ο μύθος του παραμυθιού δομείται πάνω στα μοτίβα πρόβλημα-συμβουλή, δοκιμασία-ικανοποίηση.
- Οι ανθρώπινοι χαρακτήρες είναι οικείοι και καλόβολοι. Ο βασιλιάς στην αρχή παρουσιάζεται αυταρχικός και απειλητικός, ενώ στη συνέχεια υπακούει στις παραινήσεις του σοφού γέροντα, ημερεύει και γίνεται ευτυχής. Ο αφηγητής δεν παραλείπει να φέρει την αφήγηση στα μέτρα και τις ανάγκες των ακροατών και να ευχηθεί «να τρώαμε κι εμείς έτσι!».
- Το μήνυμα της ιστορίας συμπυκνώνεται στη φράση «η ζάχαρη του ψωμιού σου ήταν ο ιδρώτας που έχυσες για να το φτιάξεις». Η αδράνεια, η απραξία και η πλήξη προκαλούν στον άνθρωπο το αίσθημα του ανικανοποίητου. Η εργασία εξασφαλίζει στον άνθρωπο τα αναγκαία αγαθά, ασκεί το μυαλό και το σώμα, χαρίζει ικανοποίηση, δίνει νόημα και σκοπό στη ζωή, είναι πηγή χαράς και ευτυχίας.
- Τα πρόσωπα της ιστορίας είναι ανώνυμα. Ο βασιλιάς ταλαιπωρείται από ανεξήγητη ανορεξία. Είναι εγωιστής, αδιάφορος, ανικανοποίητος, γκρινιάρης, παράξενος, σκληρός, δυστυχισμένος. Όταν η θεραπεία αρχικά αποτυγχάνει, απογοητεύεται, θυμώνει, φέρεται με αυταρχικότητα και απειλεί τον γέροντα ότι θα τον τιμωρήσει με θάνατο γι' αυτήν την αποτυχία.

Κατά τη διάρκεια της δοκιμασίας ο βασιλιάς είναι εργατικός, υπάκουος, συνεργάσιμος, συνετός. Εκτελεί χωρίς διαμαρτυρίες τις εντολές του γέροντα, παρότι κουράζεται από την εξαντλητική χειρωνακτική εργασία. Προκαλεί τη συμπάθεια, το θαυμασμό και τον οίκτο μας. Στο τέλος έχει ξαναβρεί την ηρεμία και το χαμόγελό του. Είναι δραστήριος, νοιάζεται για το λαό του, απολαμβάνει τη ζωή, είναι ευτυχισμένος.

Ο γέροντας εκπροσωπεί τη σοφία και την εμπειρία της ζωής. Αντιλαμβάνεται αμέσως την αιτία της ανορεξίας του βασιλιά και προτείνει τη θεραπεία της. Όταν ο βασιλιάς τον απειλεί, δε φοβάται, αλλά με θάρρος και ψυχραιμία τον καθοδηγεί στη δοκιμασία. Με επιμονή, σταθερότητα, αυστηρότητα και μεθοδικότητα ολοκληρώνει τη διαδικασία της παρασκευής του ψωμιού. Είναι ένας απλός βιοπαλαιστής, ο οποίος μέσα από την εργασία και τον καθημερινό μόχθο έχει βρει την εσωτερική γαλήνη και ευτυχία.

Τα στάδια παρασκευής του ψωμιού

→1. Θερσιμός, 2. αλώνισμα, 3. άλεσμα, 4. ζύμωμα, 5. ψήσιμο

Αφηγηματικές τεχνικές, αφηγηματικοί τρόποι, γλώσσα

- **Αφηγητής**→αμέτοχος στην ιστορία (ετεροδιηγητικός) και αφηγείται σε γ' πρόσωπο
- **Αφήγηση**→χρονολογική (γραμμική): τα γεγονότα παρουσιάζονται με τη σειρά με την οποία διαδραματίστηκαν
- **Αφηγηματικοί τρόποι**→αφήγηση, διάλογος, περιγραφή
- **Χώρος-χρόνος**→το χρονικό πλαίσιο είναι αόριστο (κάποτε, κάποια μέρα) και ο χρόνος δεν προσδιορίζεται
- **Γλώσσα**→απλή δημοτική με λαϊκές λέξεις, ελάχιστα σχήματα λόγου

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΑΣΚ 1. Αφού διαβάσετε τα παραπάνω χαρακτηριστικά των λαϊκών αφηγήσεων να εντοπίσετε ποια από αυτά υπάρχουν στο κείμενο "Το πιο γλυκό ψωμί".

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΛΑΪΚΩΝ ΑΦΗΓΗΣΕΩΝ:

- Η λαϊκή αφήγηση είναι απλή και λιτή. Ο αφηγητής προχωρεί από τη μία σκηνή στην άλλη με συντομία και προσπαθεί να μην κουράσει τον ακροατή.
- Οι ελληνικές λαϊκές αφηγήσεις παρουσιάζουν μια αρκετά ζωντανή εικόνα από την καθημερινή ζωή του λαού μας και ιδιαίτερα την αγροτική.
- Η υπόθεση του παραμυθιού περιέχει μαγικά, υπερφυσικά γεγονότα με ήρωες δράκους, γίγαντες, μάγισσες, βασιλιάδες αλλά και απλούς ανθρώπους του λαού.
- Τα γεγονότα διαδραματίζονται σε αόριστο τόπο και χρόνο.
- Βασικό γνώρισμα των λαϊκών αφηγήσεων είναι η προφορικότητα και φαίνεται ότι λέγονταν μπροστά σε ακροατήριο.
- Η γλώσσα είναι απλή, ο λόγος παρατακτικός και κοφτός.
- Εκτός από την αφήγηση και την περιγραφή χρησιμοποιούνται και διάλογοι που διατηρούν τη ζωντάνια του προφορικού λόγου.
- Στα παραμύθια συναντάμε "μαγικούς αριθμούς" όπως το 3,7,12,40...
- Στο τέλος υπάρχει συνήθως το ηθικό δίδαγμα είτε καταφατικά είτε αποφατικά.
- Αρχίζουν συνήθως με το "Μια φορά κι έναν καιρό..." και τελειώνουν με το "...και ζήσανε αυτοί καλά και εμείς καλύτερα."

ΑΣΚ. 2. Αν και το κάθε παραμύθι έχει τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του, ωστόσο εύκολα μπορούμε να διαπιστώσουμε κάποια κοινά χαρακτηριστικά σε όλα τα παραμύθια. Αυτά είναι:

- Στην αρχή του παραμυθιού υπάρχει ένα πρόβλημα που πρέπει να λυθεί, ένας στόχος που πρέπει να επιτευχθεί.
- Στη συνέχεια ακολουθούν οι δοκιμασίες του ήρωα.
- Στο τέλος βρίσκεται η λύση και είναι όλοι ευτυχισμένοι.

Ζητήστε από τους πιο μεγάλους της οικογένειάς σας να σας αφηγηθούν ένα παραμύθι που δεν υπάρχει στα βιβλία. Να το καταγράψετε σαν να επρόκειτο να το δημοσιεύσετε στο blog της τάξης σας μαζί με τα στοιχεία του αφηγητή (όνομα, ηλικία, καταγωγή, προέλευση...) που σας το εμπιστεύθηκε.

Ασκ.3. Απολαύστε το παραμύθι ΤΟ ΑΗΔΟΝΙ ΤΟΥ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΑ και βρείτε ομοιότητες με το παραμύθι "Το πιο γλυκό ψωμί";

"Στο ωραιότερο παλάτι του κόσμου, κάπου στην Κίνα,

ζει ένας μελαγχολικός αυτοκράτορας.

Το παλάτι του, είναι φτιαγμένο από πορσελάνη, μα, παρ' όλη την ομορφιά του παλατιού,

ο αυτοκράτοράς μας, συνεχίζει να ζει μέσα στην μελαγχολία.

Κάποιο βράδυ, ένα αηδόνι μαγεμένο από την ομορφιά του παλατιού,

άρχισε να τραγουδάει στον κήπο του.

Αυτό γινόταν κάθε βράδυ!

Το εξάισιο κελήδημά του, έφερνε δάκρυα στα μάτια σε όποιον το άκουγε.

Τραγουδούσε για την αγάπη, την ειρήνη, τις ομορφιές της φύσης και της μάνας γης.

Μαγεμένος από το τραγούδι του,

ο αυτοκράτορας άρχισε να χαμογελά και πάλι...

Αποφασίζει να φυλακίσει το αηδόνι,

κι έτσι διατάζει να κλείσουν το αηδόνι σε ένα κλουβί,

αφήνοντάς το όμως ελεύθερο, δύο φορές την ημέρα και μία τη νύχτα.

Όλη η χώρα μιλούσε

για το όμορφο αηδόνι και τη μαγική φωνή του.

Η φήμη του αηδονιού, μάλιστα,

ξεπέρασε τα σύνορα της Κίνας και ταξίδεψε και σε άλλες χώρες.

Κάποια μέρα, ο αυτοκράτορας δέχεται ένα δώρο.

Είναι ένα μηχανικό αηδόνι,

τόσο όμορφο όσο και το αληθινό,

που τραγουδάει το ίδιο μαγικά με το αληθινό

και είναι στολισμένο με διαμάντια, ρουμπίνια και ζαφείρια.

Ένα σημείωμα πάνω στο δώρο έγραφε:

«Το αηδόνι του αυτοκράτορα της Κίνας

δεν είναι τίποτα μπροστά σε αυτό του αυτοκράτορα της Ιαπωνίας».

Ο αυτοκράτορας βάζει τα δύο πουλιά να τραγουδήσουν μαζί.
Φυσικά, αυτό δεν γινόταν αφού το αληθινό τραγουδούσε με φυσικό τρόπο.

Το μηχανικό, αντίθετα, τραγουδούσε συνέχεια, χωρίς σταματημό.

Έτσι, ο Αυτοκράτορας κράτησε το μηχανικό αηδόνι,

και άφησε ελεύθερο το άλλο.

Στενοχωρημένο,

το αληθινό αηδόνι επέστρεψε, χωρίς να το αντιληφθούν οι αυλικοί, στον κήπο.

Ο αυτοκράτορας θυμωμένος το εξόρισε από τη χώρα,

ενώ την επομένη κιόλας παρουσίασε το μηχανικό αηδόνι στο λαό.

Ένας χρόνος πέρασε έτσι, όταν μια μέρα το μηχανικό αηδόνι χάλασε.

Ο αυτοκράτορας αρρώστησε βαριά, χωρίς τη μουσική που τόσο αγαπούσε.

Πέρασαν άλλα πέντε χρόνια,

κι ο Θάνατος ήρθε να τον πάρει,

θυμίζοντάς του ταυτόχρονα ό,τι καλό και κακό είχε κάνει.

Τότε,

ακούστηκε ένα όμορφο τραγούδι απ' έξω.

Ήταν το αληθινό αηδόνι που ήρθε να του δώσει ελπίδα.

Ο Θάνατος έφυγε κι ο αυτοκράτορας έγινε καλά.

Από τότε,

κάθε βράδυ το αηδόνι τραγουδά έξω απ' το παράθυρό του" ..

ΑΣΚ. 4 Αφού διαβάσετε τους παρακάτω στίχους του τραγουδιού "Τση γιαγιάς τα παραμύθια"...

... μπορείτε στη συνέχεια να ακούσετε το τραγούδι.

<https://www.youtube.com/watch?v=IRLycGV79g4>

Στίχοι, Μουσική: Δημήτρης Αποστολάκης (Χαϊνήδες)

Μια φορά γιε μου κι έναν καιρό
βασιλιάς καλός όριζε τόπο μακρινό...

Θυμούμαι ως τώρα τη γιαγιά
έτοιμας λογιής ν' αρχίζει
και σε καιρούς αλλοτινούς
ο νους τση ν' αρμενίζει.

Να μου μιλεί σιργουλετά
για κείνα και για τ' άλλα
για μαγικά, για έρωτες,
για φονικά μεγάλα.

Για βασιλιάδες νιους καλούς
που κάστρα επατούσαν
τσι μάισσες και τα θεριά
σκοτώναν κι ενικούσαν.

Κι όντεν ο ύπνος ο γλυκύς
δόξευγε το μυαλό μου
στον κόσμο των παραμυθιών
γύριζ' ο λογισμός μου.

Έσβησ' ο χρόνος ο κακός
μαζί με τη χαρά μου
τσι ιστορίες τση γιαγιάς
από τα όνειρά μου.

Κι έρχουντ' απ' τον παλιό καιρό
Θε μου να `ταν αλήθεια
ώρες αεροφύσημα
κείνα τα παραμύθια.

Μην κλαις μικρή μου και πληγές
ανοίγεις μου στα στήθη

εμείς οι δυο θα κάνουμε
τον κόσμο παραμύθι.

ΑΣΚ. 5. Διαβάστε το παρακάτω ποίημα του Μίλτου Σαχτούρη, προσπαθήστε να το αφηγηθείτε και να πείτε τη γνώμη σας σχετικά με την αξία των πνευματικών και των υλικών αγαθών στη ζωή του ανθρώπου.

ΤΟ ΨΩΜΙ

Ένα τεράστιο καρβέλι,
μια πελώρια φραντζόλα ζεστό ψωμί,
είχε πέσει στο δρόμο από τον ουρανό,
ένα παιδί με πράσινο κοντό βρακάκι
και με μαχαίρι έκοβε και μοίραζε στον κόσμο γύρω,
όμως και μια μικρή, ένας μικρός άσπρος άγγελος,
κι αυτή μ' ένα μαχαίρι έκοβε και μοίραζε
κομμάτια γνήσιο ουρανό
κι όλοι τώρα τρέχαν σ' αυτή, λίγοι πηγαίναν στο ψωμί,
όλοι τρέχανε στον μικρόν άγγελο που μοίραζε ουρανό!
Ας μην το κρύβουμε.
Διψάμε για ουρανό.

Από τη συλλογή "*Τα φάσματα ή Η χαρά στον άλλο δρόμο*", 1958

http://kallipolites.blogspot.gr/2013/10/blog-post_12.html

Ασκ. 6: Γράψτε σε μια παράγραφο το μήνυμα του παραμυθιού: Η «Πετρόσουπα και το μυστικό της ευτυχίας»: <http://www.starwalkerscl.gr/articles.php?action=view&id=231>

Η «Πετρόσουπα» σε Θεατρικό: <https://www.youtube.com/watch?v=LmFerI9brtA>

Η πετρόσουπα και το μυστικό της ευτυχίας

Ήταν μια φορά ο Χοκ, ο Λοκ και ο Σο, μοναχοί Ζεν. Βάδιζαν και συνομιλούσαν, ανηφόριζαν τα μονοπάτια του πανύψηλου βουνού κι έλεγαν για τον ήλιο και για τις ωραίες πράξεις και για τόσα άλλα, ώσπου κάποτε άρχισαν να απορούν τι τάχα να είναι αυτό που κάνει τον άνθρωπο ευτυχισμένο. Αραγε τι; Και είπε ο πιο σοφός να το ερευνήσουν. Και περπατούσαν και στοχάζονταν. Έως ότου έφθασαν σ' ένα χωριό...

Τόπο αφιλόξενο, με κατοίκους απομονωμένους κι επιφυλακτικούς. Μα αυτή η επιφύλαξη οφειλόταν στα βάσανα που τους είχαν βρει από τις επιδρομές φύσης και ανθρώπων. Καχύποπτοι, σαν είδαν τους τρεις μοναχούς, όχι μόνο δε τους καλωσόρισαν, αλλά μπήκαν στα σπίτια τους και κλειδαμπαρώθηκαν. Κι έσβησαν τα φώτα και κώφευαν όταν έκρουαν το ρόπτρο τους οι ταξιδευτές.

«Οι άνθρωποι εδώ δεν γνωρίζουν τι σημαίνει ευτυχία!» είπαν οι μοναχοί. Και ο γερο-Σο, ο σοφότερος από τους τρεις, με μάτια που έλαμπαν από γνώση και καλοσύνη: «Ναι, αλλά εμείς σήμερα θα τους δείξουμε πώς μπορούν να φτιάξουν μια πετρόσουπα».

Και αμ' έπος αμ' έργον. Αναψαν φωτιά κι έβαλαν στη χύτρα νεράκι της πηγής με τις απαραίτητες πέτρες για τη σούπα και η πετρόσουπα άρχισε να βράζει και έως ότου αυτή ετοιμαστεί οι χωρικοί είχαν ανοίξει πορτοπαράθυρα, είχαν βγει περίεργοι να μάθουν πώς γίνεται μια σούπα από πέτρες, να γυρέψουν τη συνταγή ίσως, στην αρχή παραξενεμένοι, μα έπειτα συμμετοχοί...

Διότι όταν ένας μοναχός είπε πως θα γινόταν πιο εύγεστη η σούπα αν πρόσθεταν αλατοπίπερο, έτρεξε κι έφερε κάποιος από τους μέχρι τότε εχθρικούς κατοίκους, κι όταν ύστερα από λίγο άλλος μοναχός αναστέναξε για λίγα καρότα, μια γυναίκα έσπευσε. Κι ένας γεωργός κουβάλησε κρεμμύδια κι άλλος μανιτάρια. Λάχανα, μπιζέλια, παντζάρια, σέλινο, καλαμπόκι, ντομάτες και μαϊντανό, πατάτες και φασόλια. Τυρί τριμμένο. Α, σούπα για βασιλιάδες...

Και δεν ήταν πλέον πετρόσουπα. Ήταν η ωραιότερη σούπα που έγινε ποτέ, καθώς την έφτιαξαν όλοι μαζί. Για να τη μοιραστούν όλοι...

Ήταν όμορφα με τις μυρωδιές από τη χύτρα και τα φιλικά βλέμματα. Και με το τεράστιο τραπέζι και τα χρωματιστά φαναράκια, τα γλυκά και τις πίτες και τα τραγούδια. Μια υπέροχη συνεισσίαση έπειτα από πολλά χρόνια αποξένωσης, μια βραδιά που υποσχόταν πολλά: φιλίες και καλή γειτνίαση, ευθυμία και καλοκαρδίσματα. Μες στις ευχαριστίες μικρών και μεγάλων αναχώρησαν οι μοναχοί. «Το να είναι κανείς ευτυχισμένος είναι τόσο απλό όσο και το να φτιάξει μια πετρόσουπα», είπαν οι ταξιδιώτες γνωρίζοντας τώρα «τι είναι αυτό που κάνει κάποιον ευτυχισμένο».

